

Новикова І.В.,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри ВСП «Інститут інноваційної освіти,
Київський національний університет будівництва та архітектури»

Novikova Innola,
Doctor of Economics, Associate Professor,
Head of the Department of VSP «Institute of Innovative Education,
Kyiv National University construction and architecture»

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Новикова І.В. Управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств в сучасних умовах. В статті обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації щодо управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств, розглянуто основні напрями формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств. Обґрунтовано зміст поняття «процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства». Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем фінансового забезпечення підприємств, законодавчі та нормативні акти з питань фінансів. Розглянуто оцінку теоретичних основ фінансового забезпечення виробничих процесів підприємств та розробку пропозицій щодо його вдосконалення в сучасних умовах. Обґрунтовано, що доцільно розглядати у поєднанні процесного, ресурсного та системного підходів: як процес; як інструмент; як систему. Запропоновано використання наступних заходів: визначення рівня потреби підприємств у фінансуванні на основі розробки бізнес-плану і комплексної оцінки фінансової діяльності підприємства. Узагальнено ключові характеристики й особливості фінансового забезпечення розвитку підприємства. Запропоновано алгоритм процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства в сучасних умовах.

Ключові слова: розвиток підприємств, фінансове забезпечення розвитку підприємств, процес управління, процес управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств.

Новикова И.В. Управление финансовым обеспечением развития предприятий в современных условиях. В статье обоснованы теоретические положения и практические рекомендации по управлению финансовым обеспечением развития предприятий, рассмотрены основные направления формирования эффективного процесса управления финансовым обеспечением развития предприятий. Обосновано содержание понятия «процесс управления финансовым обеспечением развития предприятия». Теоретической и методологической основой исследования являются труды отечественных и зарубежных ученых по проблемам финансового обеспечения предприятий, законодательные и нормативные акты по вопросам финансов. Рассмотрена оценка теоретических основ финансового обеспечения производственных процессов предприятий и разработку предложений по его совершенствованию в современных условиях. Обосновано, что целесообразно рассматривать в сочетании процессного, ресурсного и системного подходов: как процесс, как инструмент; как систему. Предложено использование следующих мероприятий: определение уровня потребности предприятий в финансировании на основе разработки бизнес-плана и комплексной оценки финансовой деятельности предприятия. Обзор ключевых характеристик и особенности финансового обеспечения развития предприятия. Предложен алгоритм процесса управления финансовым обеспечением развития предприятия в современных условиях.

Ключевые слова: развитие предприятий, финансовое обеспечение развития предприятий, процесс управления, процесс управления финансовым обеспечением развития предприятий.

Novikova Innola. Management of financial support for the development of enterprises in modern conditions. The article substantiates the theoretical provisions and practical recommendations for the management of financial support for enterprise development, considers the main directions of forming an effective process for managing financial support for enterprise development. The content of the concept "process of financial management of enterprise development" is substantiated. The current period of formation of financial resources has revealed a number of problems in the activities of economic entities at the macro and micro levels, which are reflected in their activities in general and financial aspects of activities in particular. This poses a number of tasks to the management of these enterprises that require immediate solution. In modern conditions, the importance of financial security is changing qualitatively. It is transformed from a passive distribution mechanism of newly created value into the main regulator of economic activity of modern enterprises. The theoretical and methodological basis of the study are the

works of domestic and foreign scientists on the problems of financial enterprises security, laws and regulations on finance. The estimation of theoretical bases of financial maintenance of production processes of the enterprises and development of offers on its improvement in modern conditions is considered. It is substantiated that expedient to consider in a combination of process, resource and system approaches: as a process; as a tool; as a system. The use of the following measures is proposed: determining the level of financing needs of enterprises based on the development of a business plan and a comprehensive assessment of the financial performance of the enterprise. It is proposed to use for the financial support of enterprises self-lending, investing employees in their company, which will motivate the workforce to preserve the company and their own jobs. Methodical approaches is to increase the efficiency of management of financial resources of the enterprise by evaluating them for external and internal causes, that are substantiated. Methods of attracting financial resources for production processes of enterprises are used.

Key words: enterprise development, financial support of enterprise development, management process, process of financial support of enterprise development management.

Постановка проблеми. Фінансове забезпечення є основою функціонування підприємств, стимулює економічну діяльність, спрямована на їх економічний розвиток і містить конкретні цілі, що дозволяє досягти поставлених завдань економічної політики підприємства. Економічна сутність завдань, пов'язаних з фінансуванням модернізації суб'єктів господарювання, виражається в підвищенні темпів економічного зростання, забезпеченні ефективної соціальної складової. Теоретичне і методичне обґрунтування фінансового забезпечення економічного розвитку підприємства є актуальною проблемою, особливо в частині дослідження структури джерел, оптимальних умов формування ресурсів і ознак їх довгострокового використання. Досягнення економічного розвитку підприємства являє собою основу його діяльності, яка удосконалюється відповідно до актуалізацією промислових технологій і комунікацій, підвищенням і задоволенням вимог до якості техніко-економічних параметрів продукції. Зміна умов виробничої діяльності позначається на необхідності оптимізації принципів і механізмів формування фінансового забезпечення підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вибору оптимальних джерел, форм і методів фінансового забезпечення розвитку підприємств викликає неабиякий інтерес із боку зарубіжних та українських науковців і практиків. Теоретичні та практичні аспекти вирішення питання формування ефективних систем управління на підприємствах, застосування механізмів управління фінансовим забезпеченням їх розвитку знайшли своє ґрунтовне висвітлення у працях провідних українських та іноземних науковців, серед яких слід виокремити М.Д. Білика, І.А. Бланка, І.Б. Жилиєва, І.В. Журавльову, В.А. Забродського, Л.І. Зяцьковську, М.А. Кизима, Г.Г. Кірейцева, Ю.В. Кіндзерського, К.І. Оксенюк, А.М. Поддєрьогіна, Г.В. Савицьку, О.О. Терещенко, О.О. Шеремета, О.М. Ястремську та ін. [1–8]. Віддаючи належне значному науковому доробку науковців, їхні праці не розкривають багато аспектів проблем формування ефективного процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств. Унаслідок цього виникає необхідність поглиблення наукового дослідження цієї проблеми, яка носить прикладний характер, становить значний теоретико-методологічний, методичний і практичний інтерес.

Постановка завдання. Метою дослідження в даній статті є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо впровадження процесу управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємств в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своїх роботах значна частина науковців підкреслюють, що стабільне фінансове становище і, як наслідок, сталий розвиток підприємств є результатом і визначальним фактором економічної ефективності. Зяцьковська Л.І. [2] зазначає, що фінансове забезпечення діяльності підприємств передбачає формування і використання фінансових ресурсів для задоволення потреб суб'єкта господарювання, регламентованих відповідними нормативними актами, що визначають способи їх мобілізації, розподілу і використання на всіх рівнях господарського управління.

Групою авторів (І. Журавльова та ін.) [3, с. 38-40] запропоновано фінансове забезпечення, поряд з фінансовими методами, фінансовими важелями, фінансовими інструментами, нормативним та інформаційним забезпеченням, віднести до складових фінансового механізму підприємства.

Ю.В. Кіндзерський [4, с. 233] підтверджує важливість формування моделі забезпечення фінансовими ресурсами банківську діяльність, розглядає окремі види цих ресурсів, способи їх залучення.

І.Д. Жилиєв в процесі дослідження платіжної кризи відзначає, що доведено існування специфічної трансформаційної економічної кризи, під час якої різко змінюється структура економіки, фінансова неспроможність стає масовим явищем. Зворотні зміни характеризуються продовженням виснаження фінансових і матеріальних ресурсів економіки, безповоротною деградацією державних інститутів.

У процесі дослідження фінансового забезпечення економічного розвитку підприємства виявлені такі його характеристики, властивості і особливості:

- співвідношення власних і залучених джерел фінансування і їх взаємозв'язок з певними видами активів забезпечує досягнення запланованого рівня обсягів діяльності і розвитку підприємства;
- становлення і розвиток податкового адміністрування, як основного напрямку підвищення якості державного регулювання діяльності платників податків в особі підприємств-суб'єктів господарювання, являє собою вдосконалення аналітичної роботи як елемента комплексу заходів інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державних податкових органів і, безумовно, має економічні взаємозв'язки з фінансовим забезпеченням діяльності підприємств;
- будучи основою фінансової стійкості, проявляє себе як здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів в змінному внутрішньому та зовнішньому

середовищі, гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довготерміновій перспективі в межах допустимого рівня ризику;

- направлено на завантаження необхідними для нормального функціонування підприємства всіма видами ресурсів, характеризується доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю;

- послідовність і ефективність розподілу ресурсів на основі підвищення рівня їх використання;

- відновлення і збільшення заощаджень і накопичення капіталу. Це необхідно для підтримки на високому рівні довгострокової динаміки економічного зростання, особливо в ситуації, коли доступні резерви зберегли свої потенційні можливості в процесі трансформацій. Важливо не тільки стимулювання внутрішніх заощаджень, а й їх залучення в формі інвестицій;

- з метою посилення взаємозв'язку джерел фінансового забезпечення економічного зростання, методів і форм їх прояву необхідно використовувати інструменти (податки, збори, штрафи, надання пільг, емісію грошей, виробництво);

- управління фінансовою стійкістю підприємства повинно забезпечити своєчасне надходження і витрачання грошових коштів, підтримка постійної платоспроможності;

- аналіз виробничого потенціалу дає можливість оцінити можливості досягнення певних результатів, створює умови для обґрунтованого підходу до формування фінансового забезпечення діяльності підприємства;

- розгляд питань щодо фінансового забезпечення підприємницької діяльності ґрунтується на знанні конкретних джерел її фінансування.

Сутність позитивних змін, які є результатом досягнення ефективного результату підприємства, можна позначити наступними напрямками: більш якісне використання функцій на всіх рівнях управління діяльністю підприємства; розширення взаємодії з контрагентами, територіальні зв'язки; можливості інноваційного розвитку.

Оцінку ефективності можна отримати тільки на основі фінансових і технологічних показників аналізу діяльності та обліку нефінансових категорій. Для здійснення такого аналізу необхідно визначитися з конструкцією основних показників ефективності і оцінити їх економічний зміст. Фактори і умови, що впливають на розвиток підприємств, до яких відноситься і фінансове забезпечення, охоплюють види діяльності та участь підприємств різних сфер господарювання. Фактори впливу взаємопов'язані і мають враховуватися у всій своїй сукупності при плануванні їх подальшого розвитку. Оцінка факторів впливу є складним завданням, і його рішення дозволяє більш об'єктивно обґрунтувати напрями і засоби поліпшення ситуації щодо їх ефективного функціонування.

Підприємства зацікавлені врівноважувати інтереси між різними, задіяними в процесі діяльності ресурсами, вони керуються загальноприйнятими нормами, пріоритетами і уявленнями про цінності, мають перед собою цілі і програми щодо подальшого економічного розвитку. Внутрішнє зростання забезпечується за рахунок розширення діючого виробництва шляхом розвитку власної матеріально-технічної бази в результаті поетапного фінансування. Зовнішнє зростання відбувається шляхом приєднання нових підприємств методом одно-

разового фінансування покупки заздалегідь обраного підприємства. Одноразове фінансування має сенс тільки за умови, що придбаний об'єкт має оптимальну вартість, готовий до експлуатації і може приносити прибуток. Крім того, придбання нових підприємств може здійснюватися з метою зміцнення власної справи і вигідного інвестування вільних грошових коштів.

Методологічною основою стратегічного управління розвитком підприємства має бути оптимальне використання концепції інноваційного спрямування розвитку, принципів забезпечення економічної безпеки, кластерних форм інтеграції, що вимагає обґрунтованого ресурсного фінансового забезпечення.

На основі аналізу наукових і методичних матеріалів можна стверджувати, що функціонування підприємства здійснюється з метою створення конкурентоспроможного на ринку продукту або послуг. Однією з умов такого процесу є дотримання таких загальних і специфічних вимог, які зможуть задовольнити потреби і забезпечити на цій основі економічний розвиток підприємств. Управління фінансовою стійкістю є складовою частиною процесу управління фінансовими ресурсами організації з метою вирішення поставлених перед нею стратегічних завдань. Слідуючи загальноприйнятим у теорії управління положенням щодо того, що не тільки цілі, але і шляхи їх досягнення повинні бути вірними, відзначимо, що необхідно не тільки сформулювати реальні (досяжні) цілі і завдання, а й вказати існуючі шляхи їх досягнення (способи вирішення), представлені, наприклад, планами конкретних заходів.

Основним завданням формування фінансового забезпечення, в поєднанні зі стійкою виробничою діяльністю і економічним розвитком, є створення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечує підвищення рівня самофінансування підприємства, знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Основа оптимізації грошових потоків підприємства складають: забезпечення збалансованості обсягів позитивного і негативного потоків, їх видів за обсягами; синхронізація в часі; максимізація чистого грошового потоку. Такі види грошових потоків мають тісний взаємозв'язок, так як недостатність обсягів в часі одного з цих потоків призводить до подальшого скорочення обсягів іншого виду потоку. Тому вхідний і вихідний грошові потоки являють собою єдиний об'єкт управління. Оптимальний грошовий потік характеризується збалансованістю надходження та використання грошових коштів, що сприяє формуванню їх оптимального залишку, що дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої зобов'язання, які вимагають розрахунків тільки в грошовій формі, і при цьому підтримувати максимально можливу рентабельність грошових коштів. Тому питання забезпечення фінансово-економічної гнучкості підприємства, формування стратегії управління нею належить до найважливіших загальноекономічних проблем, управління якими носить оперативний і стратегічний характер.

Для реалізації цих напрямків необхідно використання таких механізмів, як використання бюджетів для планування і контролю, управління ціновими параметрами і структурою собівартості, технологіями, що визначають поточну і майбутню вартість продукції, встановлення таких параметрів, які задовольняють інтереси структурних підрозділів та зовнішнього ото-

чення, вдосконалення структури і форми внутрішньої аналітичної оцінки з метою управління фінансовими результатами, вдосконалення напрямків оптимізації розрахунків з бюджетом, забезпечення подальшого розвитку партнерських відносин із зовнішніми економічно необхідними структурами. Фінансове забезпечення потреб виробничої діяльності є основним напрямком прояви ролі фінансів підприємства, сприяє фінансовому регулюванню економічних і соціальних процесів і фінансового стимулювання ефективного використання всіх економічних ресурсів.

Рунтуючись на результатах аналізу структури фінансового забезпечення, ємності грошових потоків, підприємство може коригувати свою фінансову політику в стосунках з дебіторами і кредиторами, приймати рішення по формуванню оптимальних обсягів виробничих запасів, створення резервів, реінвестування прибутку, її розподілу і споживання з урахуванням наявних фінансових можливостей і рівня забезпеченості грошовими ресурсами.

З метою посилення взаємозв'язку джерел фінансового забезпечення економічного зростання, методів і форм їх прояву необхідно використовувати інструменти (податки, збори, штрафи, надання пільг, емісію грошей, приватизацію, виробництво). Тобто все те, що дозволить сформувати ресурси і їх перерозподілити, сформувати мотиви і стимули для економічного зростання. У такому випадку необхідна певна оптимальність, коли витрати будуть дорівнювати вигодам на принципах справедливості і ефективності. Інструменти повинні забезпечувати мобілізацію ресурсів з різних джерел, що в свою чергу, дозволить розширити можливості фінансування інноваційних проектів та сприяти безпосередньо економічному зростанню (рис. 1).

Заключним етапом формування фінансового забезпечення є створення умов максимізації чистого грошового потоку підприємства, зростання якого забезпечує підвищення рівня самофінансування підприємства, знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Тому питання забезпечення фінансово-економічної гнучкості підприємства, формування стратегії управління належить до найважливіших загальноекономічних проблем. Самоокупність як метод фінансування означає відшкодування поточних витрат за рахунок отриманих доходів. Таким чином, самофінансування – це фінансова стратегія управління фондами грошових коштів підприємств з метою накопичення капіталу, достатнього для фінансування розширеного відтворення.

В процесі діагностики рівня фінансово-економічної гнучкості суб'єктів господарської діяльності необхідно виходити зі специфічних особливостей виробництва, які покладені в основу при виборі типу стратегії управління його фінансовим забезпеченням.

Висновки. Фінансове забезпечення являє собою комплекс організаційно-практичних, економічних заходів, спрямованих на своєчасне задоволення потреб підприємств в грошових коштах. Включає: фінансове планування і фінансування діяльності підприємств, отримання, зберігання, економне і доцільне витрачання грошових коштів; контроль за їх використанням, облік і звітність. Фінансове забезпечення підприємництва – це управління капіталом, діяльність по його залучення, розміщення та використання. В результаті дослідження обґрунтовано, що фінансове забезпечення, як фактор впливу на досягнення економічного розвитку підприємством, є складовою частиною господарської діяльності і спрямоване на забезпечення планомірного надходження і витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу і найбільш ефективного його використання. Реальні умови функціонування підприємства обумовлюють необхідність проведення об'єктивного і всебічного оцінювання фінансового забезпечення господарських операцій, яке дозволить визначити особливості його діяльності, недоліки в роботі і причини їх виникнення, а також на основі отриманих результатів вибрати конкретні рекомендації щодо оптимізації фінансового забезпечення.

Рис. 1. Концептуальні підходи фінансового забезпечення в економічному розвитку підприємства

Список використаних джерел:

1. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия : учебн. пособие. Москва : Эксмо, 2007. 864 с.
2. Зяцьковська Л.І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств. *Фінанси України*. 2007. № 6. С. 148–155.
3. Фінанси підприємства: теоретико-методичне забезпечення формування та відтворення : монографія / І.В. Журавльова, О.М. Ястремська, Л.О. Меренкова та ін.; за заг. ред. І.В. Журавльової. Харків : ХНЕУ, 2010. 428 с.
4. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації : монографія. Київ : НАН України, ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України», 2013. 535 с.
5. Гацька Л.П. Проблеми фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2005. № 80. С. 37–40.
6. Дікань Л.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємства: сутність та джерела. *Економіка розвитку*. 2007. № 3(43). С. 65–68.
7. Ломачівська І.А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*. 2012. Т. 17. Вип. 3–4. С. 37–43.
8. Оксенюк К.І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 7(47). С. 440–443.

References:

1. Shumpeter, J.A. (2007). *Teorija jekonomicheskogo razvitija. Kapitalizm, socializm i demokratija* [The theory of economic development. Capitalism, Socialism and Democracy]. Moskva: Jeksmo. (in Russian)
2. Ziatkovska, L.I. (2007). *Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia pidprijemstv* [Methodological Principles of Financial Support of Enterprises]. Kiev: Finansy Ukrainy. (in Ukrainian)
3. Zhuravlova, I.V., Yastremska, O.M., Merenkova L.O. (2010). *Finansy pidprijemstva: teoretyko-metodychne zabezpechennia formuvannia ta vidtvorennia* [Finances of the enterprise: theoretical and methodological support of formation and reproduction]. Kharkiv: KhNEU. (in Ukrainian)
4. Kindzerskyi, I.V. (2013). *Promyslovisht Uk ra iny: stratehiia i polityka strukturotekhnohichnoi modernizatsii* [Ukrainian Industry: Strategy and Policy of Structural and Technological Modernization]. Kyiv: IEP NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
5. Hatska, L.P., Zhuravskyi, V.L. (2005). Problemy finansovoho zabezpechennia maloho biznesu v Ukraini [Problems of financial support of small business in Ukraine]. *Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University: Collected papers. A Series "Economy"*, no. 80, pp. 37–40.
6. Dikan, L.V., Holub, I.O. (2007). Finansove zabezpechennia diialnosti pidprijemstva: sutnist ta dzherela [Financial support of the enterprise activity: essence and sources]. *Ekonomika rozvytku*, no. 3(43), pp. 65–68.
7. Lomachivska, I.A. (2012). Formuvannia dzherel finansovoho zabezpechennia rozvytku sub'iektiv maloho pidprijemnytstva [Formation of sources of financial support for the development of small business entities]. *Bulletin of the Odessa I.I. Mechnikov National University: Collected papers*, vol. 17, pp. 37–43.
8. Okseniuk, K.I. (2017). Finansove zabezpechennia rozvytku maloho pidprijemnytstva v Ukraini [Financial Support to the Development of Small Entrepreneurship in Ukraine]. *Young Scientist*, no. 7(47), pp. 440–443.